№ 73 Ապրիլ 28 Հինգշաբթի 1883 Ապրիլ 28 Հինգշաբթի № 73

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ· Редакція ‹Мшакъ›

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ալէքսանդրապոլից: Նամակ Ախալքալաքից: Ներքին լուրեր: —ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից: —ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: «Ոսկի աքաղաղի» առիթով:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Ապրիլ 11-ին

Վերջացաւ մարտ ամիսը իր կլիմայական խենդ ու խելառ փոփոխութիւններով և սկսվեց մեր գաւառի երկրագործի համար վար ու ցանքի ժամանակը: Հողի զգալի պակասութիւնը, որպէս մի մարմնացած բողոք, դարձեալ ցոյց է տալիս իր կերպարանքը իր բոլոր անմխիթար կողմերով: «Հողային հարցի» ծագումը այս տարի չէ սկիզբ առել մեզանում, այլ սրանից մի քանի տարիներ առաջ, սկսեալ այն ժամանակից, երբ ռուսաց յաղթական արծիւը տարածեց իր թևերը Կարսի արգաւանդ հողերի վրա, և «հողային հարցը» առաջ է եկել մեզանում շատ բնական պատճառներից, որպէս մի կարևոր տնտեսական պահանջ:

Երևակայեցէ.ք ձեզ մի գաւառ, որ իր բարեխառն, առողջարար կլիմայով և մատաղահաս, անհրաժեշտ ամուսնութեան սիստեմայով անչափ շատ է նպաստում մարդաճոխութեանը: Եւ չը նայելով, որ մեր գիւղերում մարդիկ, իրանց կենցաղավարութեամբ, իրանց ապրուստի եղանակով հետևում են, ամենայն ճշտութեամբ, հակաառողջապահական կանոններին, այնու ամենայնիւ մարդաճոխութիւնը առաջ է գնում այստեղ արագաքայլ կերպով: Մեր բազմածնունդ գաւառը հետզհետէ լցվում է մօտ առ մօտ գիւղերով և հողի պակասութիւնը զգալի է դառնում տարուց տարի: Վերջին երեսուն տարիների ընթացքում կարելի է կրկնապատկված և եռեքպատկված համարել մեր գաւառի երկրագործ ազգաբնակութեան թիւը. այնպէս որ շատ գիւղերի բնակիչներ անկարող են իրանց ունեցած հողերից, մինչև անգամ, իրանց գերդաստանների տարեկան հացի պաշարը արտադրել, այնքան ղուրկ են այդ գիւղերը հողի բաւականացուցիչ քանակութիւնից: Միացրէ.ք սրան և այն տխուր կարևորութիւնը, որ երկրագործը իր ունեցած այս անբաւական հողի մասն էլ պարապեցնելով միայն վարուցանքսի, իր բազմամարդ գերդաստանի կենսական ամենակարևոր պիտոյքը հոգալու համար, շատ անգամ զրկվում է արօտատեղից,—և այսպէս սահմանափակված նա էլ չէ կարողանում օգուտ քաղել երկրագործութեան և այլ ճիւղերից, որպէս տաւարապահութիւնից և խաշնարածութիւնից, որոնք նոյնքան անհրաժեշտ են երկրագործի ապրուստի, նրա տնտեսական կացութեան համար, որքան և վար ու ցանքը:

Այսպիսի տարապայման և ճնշող հանգամանքների մէջ, շատ բնական է երկրագործ մարդուն մտածել ձեռք բերելու նոր հողեր. իսկ գաղթականութեան ձգտումը յառաջ է գալիս այստեղ ինքն ըստ ինքեան:

Երբ վերջին ռուս-տաճկական պատերազմից յետոյ, Կարսի նահանգը դարձաւ ռուսական նահանգ և Թիւրք ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը, թողնելով իր բնակութեան տեղերը, հարիւրաւոր գիւղեր, թափուր դրութեան մէջ, գաղթեց այդ նահանգից, այն ժամանակ մեր հողազուրկ գիւղերից տեղային կառավարութեան առաջ բազմաթիւ խնդրագրեր և աղերսագրեր մատուցվեցան, տաճկական գիւղերի աւերակաց կոյտերի վրա հիմնելու նոր գիւղեր և Կարսի դատարկված գաւառը վերափոխելու դարձեալ մարդաշատ և շէն գաւառի:

Անցեալ տարի կովկասեան կառավարչապետ իշխան Դոնդուկով-Կորսակովին այս մասին մատուցված հարիւրաւոր խնդրագրերը մնացին առանց հետևանքի: Իսկ մեր գաւառի երկրագործներին, որոնց անհրաժեշտ էր ձեռք բերելու նոր հողեր, մնում է այժմ վճռականապէս ձեռք քաշել Կարսի նոր տիրապետած հողերի վրա գաղթելու մտադրութիւնից: Այսքան բազմաթիւ գիւղերի խնդրատուներից միայն մի քանի հարիւր տան աջողվեցաւ գաղթել այնտեղ, հիմնել իրանց բնակութեան տեղը Կարս քաղաքի մէջ և պարապել երկրագործութեամբ:

Բայց եթէ անհնարին է մեր երկրագործներին գաղթել այդ հողերի վրա, ուր շատ չէ մնացել ազատ հող, ըստ որում այդ հողերի մեծ մասը արդէն գրաւել են ղուխաբոր և մալական գաղթականներ և մի մաս էլ պատերազմի ժամանակ Ալաշկերտից գաղթած հայ գաղթականներ և արդէն հիմնել են մեծ գիւղեր,—էլ ուր գաղթել, ինչով բաւականութիւն տալ մեր գաւառի երկրագործների «հողային պահանջին»,—դա կախված է բարձր իշխանութեան կարգադրութիւնից: Այդ մասին չէ կարելի այժմ ասել դրական բան:

Գաւառապետի պաշտօնակատար պ. Վ. Շահխաթունեանցի կարգադրութեամբ այս գարնանը հրամայվեցաւ քաղաքացոց ծառեր տնկել իրանց տների կամ կրպակների առաջ: Ինքն ըստ ինքեան շատ գովելի կարգադրութիւն է այս, մանաւանդ մեր քաղաքի նման մի թոզոտ և ծառազուրկ քաղաքի համար: Եւ ծառուղիները այսպիսի քաղաքներում կարող են ունենալ իրանց առողջապահական նշանակութիւնը: Արդէն քաղաքի մի քանի առաջնակարգ փողոցներում տնկված են ծառեր: Բայց ինչ օգուտ, երբ այս ասուր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

«ՈՍԿԻ ԱՔԱՂԱՂԻ» ԱՌԻԹՈՎ

—

Ինչ կարծիք, որ ծանօթներին այցելութիւն արգելը, բժշկին չը դիմելը նոյնպէս ունի և մի ուրիշ աղբիւր—ժլատութիւնը, որը բնութեան պահանջ է Մասիսեանների համար: Չը նայելով Մասիսեանի հարստութեանը նրա շորերը ոչնչով չեն զանազանվում փողոցի մուրացկանի հագուստից: Նրանք միշտ հին են և չէ կարելի իմանալ, թէ երբ է նա փոխում իր հագուստը: Մասիսեանների ժլատութեան այլանդակութիւնը լրացնելու համար ես կը բերեմ մի քանի հանրածանօթ երևոյթներ Մասիսեանների կեանքից: Գաւառական քաղաքներում, ուր հայերը ապրում են դեռ հին ճաշակով, ուր բազարի հաց ուտելը մի տեսակ վատ են կարծում, Մասիսեանները իրենց տանը հաց պատրաստելու օրը պատուիրում են մի ահագին շուն կապել բակի դռնից, որ աղքատները այդ օրը շատ չայցելեն և մի քանի կտոր հաց դուրս չը տանեն: Ծննդեան երեկոները, երբ գաւառական քաղաքներում շրջում են «այսօր տօն է» երգելով պատանիները մի քանի կոպէկ ժողովելու նպատակով, Մասիսեանները այդ օրը շատ վաղ քընելու սովորութիւն ունեն: Մի Մասիսեան, իր աղջկայ հիւանդութեան ժամանակ դիմում է բըժշկին, որը սկսում է այցելել հիւանդին մօտ 100 անգամ ամբողջ հիւանդութեան ժամանակ և առողջացնում է նրան: Հիւանդի հայրը ուղարկում է բժշկին 15 րուբլի վարձատրութիւն, բայց երբ բժիշկը չէ ընդունում, Մասիսեանը ասում է. «Բըժիշկ, ինչի չես վեր առնում, իմ աղջիկը ինքը այժմ 15 րուբլի չարժէ»: Պէտք է գիտենալ, որ այդ մարդ իր քաղաքի ամենամեծ հարուստներից մէկն է: Մասիսեանների ժլատութեան համար կան աւելի զգալի ապացոյցներ: Կան Մասիսեաններ, որոնք գնում են իրենց համար մի ուտելու բան և իրենք են վայելում առանձնապէս: Հասկանալի է, թէ ինչ պիտի լինի աղջկայ դրութիւնը այսպիսի մթնոլորտի մէջ: Աղջիկը այստեղ մի երկնային պատիժ է, մի ծանր բեռն է Մասիսեանների համար: Նա պիտի սպասէ, մինչև որ հայրը կը գտնէ մի հարուստ փեսայ, որը փող չի պահանջի, լինի նա յիմար, տգեղ, խուլ այդ մի և նոյնն է: Աղջիկը պիտի խոնարհութեամբ և համեստութեամբ ընդունէ հօր առաջարկութիւնը, որովհետև նրա կամքը անխախտ է, նա իր ասածը պիտի անէ, թէկուզ ամբողջ տունը քանդվի, որդիքը կոտորվեն, միայն գրպանից մի կոպէկ չը կորչի: Իր աղջիկների վրա Մասիսեանը մտածում է. «Мое дѣтище; хочу—съ кашею ѣмъ, хочу масло похтаю»:—Այստեղ ամէն բան տխուր է, դառն է, անտանելի է, չը կայ ոչ մի զուարճութիւն, արեգի ոչ մի լուսատու ճառագայթ չէ թափանցում այս բնութեան մառախուղի մէջ: Մասիսեանի մի աղջիկը չը կարողացաւ տանել այսպիսի դրութիւնը, նա չը կարողացաւ իր սրտի նուիրական զգացմունքները զոհել «մեծի» կամայականութեան, նա ինքնասպանութեան դիմեց: Սակայն Մասիսեանի քարացած սրտի վրա չազդեց խղճի ձայնը, որը բերեց Սոնայի մահուան լուրը:

«Ձեր աղջիկը, անբաղդ Սոնան չէ կենդան,
«Էլ դուք նորան տեսնելու չէ.ք յաւիտեան,
«Թըռաւ կորաւ արև խղճուկ սրբուհին
«Երկնից տիրոջ առանդեց նա իր հոգին»:

Բոթաբերի այս խօսքերը բոլորովին չը մեղմացրին Մասիսեանի բռնակալութիւնը: Նա կը սպանէր միւս աղջկան, եթէ սա մի փոքր աւելի վստահութիւն չունենար: Մասիսեանի այս երկրորդ աղջիկը յանդգնեցաւ իր սեփական զգացմունքն ունենալ և փախաւ հակառակ իր հօր կամքին իրենց մի գործակատարի հետ: Իսկ հայրը դրոշմեց նրա ճակատը «անզգամ» անունով և մինչև իր մահը Նունէն չը կարողացաւ տեսնել իր հարազատ մօրը և քոյրերին: Մասիսեանի թաղմանը միայն կրկին անգամ նա եկաւ այս տունը: Նա լացով թողեց այս տունը և լացով վերադարձաւ կրկին անգամ: Ահա տգիտութեան, բռնակալութեան վատթար հետևանքները: Ես այս ասելով, ի հարկէ, չեմ քարոզում անսահման ազատութիւն, որովհետև անսահման ոչինչ գոյութիւն չունի աշխարհում, այլ ցանկանում եմ ցոյց տալ այն մահաբեր հետևանքները, որ մենք ստանում ենք տըգիտութիւնից և բռնաբարութիւնից: Ի հարկէ, քանի որ կինը և աղջիկը ոչ այլ ինչ էին, եթէ ոչ մի տան աղախին, քանի որ վերջինը միջոց չունի քիչ թէ շատ զարգացնելու իր մտաւոր ընդունակութիւնները, ըմբռնելու աշխարհային իրերի դրութիւնը, նա չէ կարող և ընտրութիւն անել մի այնպիսի ծանր գործում, ինչպէս ամուսնութիւնն է: Բայց տուէ.ք նրանց կարևոր չափ տարրական կրթութիւն, որը á la chic հագնվելում և պարելում չէ կայանում, կրթեցէ.ք նրանց մտաւորապէս և բարոյապէս, միջոց տուէ.ք նրանց վատը լաւից ջոկելու և այն ժամանակը էլ դուք ինքներդ մի փնտռէ.ք մի փեսացու, որը նրա մահուան պատճառը պիտի դառնայ: Քանի որ մենք չենք ցանկանայ տղաներին և օրիորդներին հաւասարապէս կրթել, իբրև մարդ, և մենք ինքներս կը դառնանք գուցէ և մեզնից աւելի հասուն աղջիկների հաւատարմատարը, մենք միշտ պիտի լսենք անմեղ զոհերի սրտակտուր լացի ձայնը.

«Մնաք բարև, տուն, ազգական յաւիտեան,
«Ոսկի օրս սևցնելու է իմ փեսան,
«Դուք երկնային ազատ թռչունք մի երգէ.ք,
«Այսուհետև իմ կեանքն է ինձ գերութիւն
«Մահը միայն պիտի տայ ինձ փրկութիւն»:

Մասիսեանի կնոջ դրութիւնը ոչնչով չէ տարբերվում իր անխօս և անմռունչ աղջիկների դրութիւնից: Նա չէ կարող խառնվել իր ամուսնու գործերի մէջ, որովհետև նա կին է: Նրա վրա նոյնպէս իշխում է բարբարոս ամուսնու կամքը: Կնոջ այսպիսի դրութեան հետևանքը «Ոսկի Աքաղաղի» մէջ նկարագրած է: Մասիսեանի մահից յետոյ նրա կինը ամուսնու առևտրական գործերի մասին նոյնքան տեղեկութիւն ունէր, որքան իր ծննդեան օրը: Նա չը գիտէր, որքան կայք մնաց, որքան մուրհակ, որքան պարտք: Իսկ Սիմէօն Եագօրիչը և Մասիսեանի դպրոցում կրթված գործակատարները, ի հարկէ, գեղեցիկ կերպով օգտուեցին իրերի այսպիսի դրութիւնից: Նրանք խաբեցին Մասիսեանի կնոջը, առան մի կեղծ հաւատարմագիր և յափշտակեցին, որքան կարողացան: Ահա ինչպէս վատնվեցաւ մի քանի օրվայ մէջ պարոն Մասիսեանի կաթիլ կաթիլ ժողոված հարստութիւնը. քամու բերածը՝ քամին տարաւ: Բայց եթէ Մասիսեանի կինը տեղեկութիւն ունենար իր մարդու գործերից, անկասկած այսպիսի հետևանքներ չէին լինի Մ. մահից յետոյ: Ահա ինչ կը նշանակէ նայել կնոջ վրա, ինչպէս մի առարկայի վրա: Այժմ մնում է բացատրել Մասիսեանի յարաբերութիւնը իր որդու հետ, որին իսպառ ընկճել և հպատակեցնել չէ կարողանում Մասիսեանը: Աշխատենք հասկանալ այս տարօրինակ երևոյթի պատճառը: Մասիսեանի տան մէջ ոչ ոք դիմադրել չը կարողացաւ նրան մինչև այժմ. տեսնենք, ուրեմն, ո՞րն է այդ նոր ոյժը, որ յանդգնում է դիմադրել վաճառական բարբարոսի կամքին: Ո՞վ է այդ, որ չէ վախենում հայհոյանքից, լիրբ և անզգամ բառերից:

Շատ զօրեղ և նշանաւոր պիտի լինի այդ նոր ոյժը, որպէս զի կարողանայ Մասիսեանի հետ կռուել: Մասիսեանները սովոր են հլու հպատակութիւն տեսնել փոքրիկների և աղքատների կողմից և առաջին անգամ դիմադրել նրանց դժուար է, թէպէտ յետոյ նրանք խեղճանում են, երբ նկատում են հակառակորդի մէջ մի զօրեղ ոյժ, մի բարոյական հաստատամտութիւն: Մասիսեանները ըստ երևոյթին միայն անընկճելի և անսասանելի են: Նրանք չունեն բարոյական և մտաւոր հաստատամտութիւն, որից կախված է ամէն մի գործի յաջող վախճանը, ամէն մի մրցման յաղթանակը: Նրանք անզօրամ հրէշներ են, քանի ոչ ոք չէ դիմադրում նրանց, քանի որ նրանք չեն հանդիպում մի որ և է նիւթական կամ մի ուրիշ զօրեղ ոյժի: Նրանց զօրութիւնը կայանում է նրանում, որ նրանք սովոր չեն հակառակորդ ունենալ: Բայց եթէ մէկը փորձէ նրանց հետ կռուել դատարկ կամակորութեամբ, նա անպատճառ կը յաղթէ: Մասիսեանները քաջ որսորդ են, եթէ աւարի ոտները կապած են, եթէ ոչ, նրանք մի յայտնի նպատակով հրացանը ուղղել չը գիտեն: Մասիսեանը անխղճաբար ծախել է տալիս Ս. Ե. ձեռով թշուառ կնոջ բոլոր կայ.քը, իսկ նոյն Մասիսեանը չը պիտի կարողանար յետ ստանալ իր մեծ գումարը մի որ և է ստորական ծառայողից, վերջապէս մէկից, որը իրանից մի քանով ոյժեղ է: Մասիսեանները սպունգի յատկութիւն ունեն, նրանք առաձգական են:

Բարբարոսութիւնը և մի և նոյն ժամանակ ստրկութիւնը Մասիսեանների հիմնական յատկութիւններն են: Այս հիման վրա գաղիացիք ասում են les extrémités se touchent: Այժմ տեսնենք, թէ Մասիսեանը իր այս յատկութիւններով որքան հաշտ կարող էր ապրել իր որդի Ստեփանի հետ: Ստեփանը դեռ իր աշակերտութեան ժամանակ ընթերցասէր էր, աշակերտական նստարանի վրա նա արդէն ունէր իրեն համար սկզբունքներ, որոնցով, նրա կարծիքով, պիտի ապրէ մարդը: Այդ սկզբունքներից ամենագլխաւորը, որը նա դուրս բերեց ընթերցանութիւնից, մարդու անձնական անկախութիւնն էր: Մասիսեանը քարոզում էր թեքվել ամէն կողմ, աչքերը խփել, եթէ հարկաւոր է, իսկ Ստեփանը սրա հակառակն է ընդունում իբրև բարոյական օրէնք մարդկային կեանքի: Խաբերայութիւնը, շողոքորթութիւնը և բռութիւնը չեն կարող հաշտվել հոգու և մտքի անկախութեան գաղափարի հետ: Ուսանողական շրջանը,

տնկվածը վաղը չէ մնում տեղը, իսկ վաղուանը միւս օրը, չը նայելով, որ, ամենախիստ կերպով պատուիրված է մի ծառ արմատախիլ անողից 25 րուբլի տուգանք առնել: Ինչ ուզում է պատւիրեն, այդ մի և նոյն է մեր քաղաքի ապերասան չափխուռնների համար: Կարծես մի առանձին բաւականութիւն են գտնում այս դատարկաշրջիկ, անգործ և բարոյապէս փչացած արարածները քանդելու և աւերելու մէջ: Անցեալ տարի էլ մի քանի գլխաւոր փողոցներում ծառեր տնկեցին, բայց այս տարի նրանց հետքը անգամ չէ երևում: Մեր կարծիքով, քաղաքի փողոցներում ծառեր ունենալու մտադրութիւնը իրագործելու համար, պէտք է ամենամեծ հսկողութիւն և հոգատարութիւն այս նորատունկ ծառերը արմատախիլ անող ձեռներից ազատ պահելու համար: Եթէ ոչ անիրագործելի կը մնայ այդ մտադրութիւնը:

Տեղացի

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Ապրիլի 15-ին

Գաւառական Թղթակցի վրա ծանրանում է մեծ պարտականութիւն:

Երբ որ մի խմբագրութիւն հաւատ է ընծայում որ և է թղթակցի գրածներին, այդ ժամանակը վերջինս էլ իր կողմից պէտք է աշխատի որքան կարելի է, արժանի լինել խմբագրութեան ընծայած հաւատարմութեանը, չզլացելով ճշմարտութիւնը, ստութեան պաշտպան չը հանդիսանալով, և լրագրութիւնը իր անձնական կրքի կամ իր ազգականաց անտեղի պաշտպանութեան առարկայ չը դարձնելով: Մեր կարծիքով՝ անխիղճ և վերին ծայր անամօթ է այն թղթակիցը, որ գրիչ է վեր առնում իր աներոջ, փեսայի, քեռու մի խօսքով ազգականաց զեղծումները վարագուրելու համար: Թղթակիցը՝—եթէ նա հետևում է մտրակող ուղղութեանը—պարտաւոր է ամենայն անաչառութեամբ մտրակել պակասութիւնները, մերկացնել զեղծումները ովքեր էլ որ լինէին դրանց գործողները—թէ չէ ընթերցող հասարակութիւնը լիակատար իրաւունք կունենար «կեղտապաշտպան» անունը տալ մեզ, եթէ մենք այլոց պակասութիւնները հարուածէինք, իսկ մեր ազգականներինը ընդհակառակը պաշտպանէինք և դեռ լրբութիւն էլ ունենայինք յարձակվելու նրանց վրա, որոնք ճշմարիտն են խօսել.... Աւելի ևս պախարակելի է մի թղթակից, երբ ստութեան պաշտպան է հանդիսանում, լոկ այն պատճառով «որ իր անձնական շահերն այդպէս են պահանջում»: Մենք վերոյիշեալ տողերով միայն յայտնեցինք մեր կարծիքը թղթակցի պարտականութեանց մասին:—Վերջին ժամանակ «Մեղուի» մէջ սկսեցին այստեղից թղթակցութիւններ երևալ «Ջաւախէթցի» և «Օհան-Ամի» ստորագրութիւններով: «Մեղուի» № № 28-ի և 31-ի մէջ տպած նամակներով պ. յօդուածագիրը կամեցել է սուտ ցոյց տալ այն բողոքը, որ գաւառիս և քաղաքիս հայ ազգաբնակութիւնը բարձրացրել է վիճակիս հոգևոր գործոց գործակատարի դէմ: Բայց պ. յօդուածագիրը դիտմամբ չէ յիշում գաւառիս 20,000 հայերի բողոքը այդ մասին, այլ միայն քաղաքիս խնդրագիրն է յիշում, որ իբր թէ կրքի ազդեցութեան արգասիք է: Այդ թղթակցութիւնների մէջ պաշտպանում է (իբր թէ) անեղուոյս սարկաւագին և երեցփոխին, նրանց վերայի խնդիրներն էլ կրքից առաջացած համարելով: Առ այժմ մենք այդ մասին այսքանը կասենք որ քննութեան միջից կերևայ ուղիղն ու սուտը: Եթէ եկեղեցին ագէտ, ծոյլ մարդկանց համար անկելանոց չէ—ինչպէս ասում էր սրբազան առաջնորդը—ուրեմն այդ եկեղեցին անարժան սարկաւագների էլ տեղը չէ, որ պատարագների համար սակարկութիւններ անեն, եկեղեցում այս կամ այն անձին ծաղրեն, այս կամ այն խեղճ քահանային անպատւեն (մենք չենք խօսում այն պակասութիւնների մասին, որոնք դուրսը, եկեղեցուց դուրս ունի հ. սարկաւագը): Ինչ կը վերաբերի երեցփոխին, միթէ հասարակութիւնը յանցաւոր կը լինի եթէ խնդիր տայ: Վեց տարի առաջ վախճանվեցաւ մեր եկեղեցու երեցփոխան Յակոբ Գիւթեանցը: Նրա մահից յետոյ փոխանակ նորը ընտրելու, կարծես ժառանգական իրաւանց հիման վրա, երեցփոխութիւնը յանձնվում է հանգուցեալի եղբօր պ. Յարութիւն Գիւթեանցին—առանց ընտրութեան և այն՝ որքան գիտենք առանց հարկաւորեալ յանձնողականի ու ստացողականի: Դրանով մենք նպատակ չունենք որ և է կասկած յայտնել պ. Գիւթեանցի վրա—այդ՝ քննութիւնից կը յայտնվի. միայն այս կասենք որ այդպիսի վարմունքը՝ եկեղեցու անտեսական մասի—այդպէս ապօրինի կերպով մէկին յանձնելը, վերաբերելու ենք հ. գործակատարի անհոգութեանը:

Վերոյիշեալ նամակների մէջ «Մեղուի» պ. յօդուածագիրը, տեղիս մի ուսուցչի վրա եղած խնդիրն էլ է յիշում, միւս խնդիրների մասին խօսելու աւիթ ունենալու մտքով: Մենք կարծում ենք որ այդ ուսուցիչը կարող էր լրագրում ինքն իրան պաշտպանել, բայց նա պաշտպանվելու հարկ չունի, քանի որ նրա բոլոր յանցանքն եղած է մերկացնող թղթակցութիւններ գրելը, և այդ խնդիրը ոչինչ առնչութիւն չունի յօդուածագրի յիշած միւս խնդիրների հետ: Այսքանս այդ թղթակցութեանց մասին խօսելից յետոյ, մենք չենք կարող լռել «Մեղուի» այստեղի թղթակցի վերջին նամակի մասին, որը գրված էր գաւառական բարբառով, «Օհան-Ամի» կեղծ ստորագրութեամբ:

Այդ նամակը—կամ աւելի ճիշդն ասել կեղտոտ պաֆլէտը—չը տեսնված երևոյթ էր Ախալքալաքում: Պ. յօդուածագիրը թոյլ էր տուել իրան՝ գլպչելու մի քանի անձանց, որոնց ազգանունները համարեա նոյնութեամբ, միայն կեղտոտ ածականներով շրջապատած դուրս էին եկել նամակի մէջ:

Երբ որ մի անձի վերաբերութեամբ նամակի մէջ գործածուած է «տարթ» (ոչխարի կղկղանք) բառը, ուրեմն դժուար չէ գուշակել թէ ինչ տեսակ հասկացողութիւն ունի գրականական պատշաճաւորութեան վրա այդպիսի թղթակիցը: Օհան—Ամին՝ տեսնելով որ ընդհանուր զզուան[...] շատ մեծ է այդ յօդուածի առիթով, սկսեց սր[...] ու նրան հաւատացնել որ այդ յօդուածը «Մ[...]կի» թղթակիցներից մինի գրածն է, և երբ [...] սա թէ չեն հաւատում, ասեց որ նրա թե[...] դրութեամբ է գրուած...

Անցեալ օր պ. Հայկակ ասում էր. «երբ [...] մարդ պատիւ ունի գրիչ շարժելու, պարտաւոր [...] իր գրածը պաշտպանել» և ոչ թէ ուրիշներին [...] բարդել իրանց փտած գրչի վիժմունքը—կա[...] նենք մենք: «Մշակի» թղթակիցները երբէք [...] պիսի կեղտոտ միջոցների չեն դիմած իրանց կառակորդին անպատւելու համար, և այն առա[...] յայտնի պատճառի, լոկ թշնամութեան համա[...]: Առ այժմ այսքան:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են: «Վերջին օր[...] կրկին սկսել են մեր կողմերում գողութիւնն[...] Ապրիլի 13-ին, գիշեր ժամանակ, գողերը մի [...] քաւոր մարդու տան պատը ծակելով, մտել են [...] տարել են սամօվար, պղնձեղէններ և մի ա[...] ղ ա վ ու ր մ ա (աշունքից պատրաստած խորոված միս): Առաւօտեան սամօվարը և մի [...] արկղ գտնվեցան դաշտում:»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են որ Կարզախ[...] ղում գողերը մի տան են կամեցել կողոպ[...] Դրանցից երկուսը մտնում են տուն, միւսն[...] մնում են տանիքի վրա: Տան տէրը նկատ[...] գողերին, իսկոյն վերցնում է հրացանը և արձ[...] կում է գողերից մինի վրա: Հրացանը լցված է [...] նում կտորակներով, գողը թեթև կերպով վիր[...] ւորվում է և անմիջապէս բռնվում է:

—

Ստացանք ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ հետևեալ [...]

անընդհատ ընթերցանութիւնը, ազնիւ ընկերների ազդեցութիւնը հետզհետէ աւելի և աւելի ամրացնում են Ստեփանի մէջ նրա հիմնական սկզբունքները: Ուրեմն կեանքի պայմաններով, մտաւոր զարգացման տարբեր աստիճանով պիտի բացատրել այն մշտական պատերազմը, որը միշտ յառաջ է եկել և գալիս է երկու մէկը միւսին յաջորդող սերունդի մէջ: Այս պատերազմը շատ հետաքրքիր է այն պատճառով, որ նրա հետևանքները մեր այժմեան հասարակական կեանքում գոյութիւն ունեցող երևոյթների բացատրութիւն կարող են լինել: Ծնողները պախարակում են որդիներին ասելով. դուք անպէտք էք, փող չէք աշխատում, պաս չէք պահում. իսկ որդիները կնքում են ծնողների ճակատը արծաթասէր, ագահ և անխիղճ ածականներով: Քանի քանի ուսանող երիտասարդներ այսօր թափառում են փողոցներում, աքնում են առաւօտից մինչև երեկոյ կոպէկանոց դասեր տալով, մի կտոր հաց ճարելու համար: Նրանք թողել են ուսումը, նրանք զոհել են իրենց ապագան, որովհետև չեն ցանկացել 30 տարեկան հասակում ենթարկել իրենց հոգու ամենամօտիկ զգացմունքները ծնողների կամայականութեան: Նրանք անարգված են, նրանք աղքատ են, թէպէտ ունեն գուցէ և միլիօնատէր ազգականներ, ծնողներ: Բայց այս ծնողները չեն օգնում նրանց, որովհետև նրանք յանդգնում են «ադաթով» չապրել, որովհետև նրանք փողով չեն ուզում չափել մարդիկների արժանաւորութիւնները, որովհետև փողի տեսակէտից չեն ուզում սիրել, յարգել և ատել: Եթէ որդին տասնապատիկ խելօք է, գործունեայ է, բայց փող չունի, նա պիտի անպատճառ հպատակէ, ասում են ծնողները, որովհետև նրանք անփող մարդը չեն ճանաչում: Փողը՝ ույժ, արժանաւորութիւն է. աղքատութիւնը սրկութիւն, անարգանք, անխելքութիւն է, tertium non datur: Բայց ծնողները շատ անգամ սխալվում են կարծելով, թէ գրպանը դատարկ որդին անպատճառ կը գայ վերջը «մեղայ գի մոլորեալ էի» կասէ: Կեանքի մէջ կատարվող իրականութիւնը սրա հակառակն է ապացուցանում: Ստեփանը սրա ապացոյց: Նա իր հօր բարեհոգութիւնը լաւ էր ճանաչում և մինչև համալսարան գնալը նրա հետ ոչ մի խօսակցութիւն չունեցաւ, չը խնդրեց նրանից համալսարանի համար փող: Նա ինքը իր համար դասեր ունէր, որոնց միջոցաւ ճանապարհի ծախս է ուզում պատրաստել: Ստեփանի այս վարմունքը կատաղեցնում էր Մասիսեանին, նա անուանում էր որդուն «լիրբ», «անզգամ» և այլն: Ուսումը, Մասիսեանի կարծիքով անբարոյականութիւն է, ուրեմն ինչպէս կարելի է փող մսխել անբարոյականութիւն ձեռք բերելու համար: Այս հիման վրա ոչ ինքը էլ փող տալիս և ոչ ուզում էր, որ Ստեփանը ինքը աշխատէր: Բայց նա չէր կարող Ստեփանին խառնել: Ստեփանը նրա երեսն էլ չէ տեսնում շատ օր: Յայտնի է թէ Ստեփանը մինչև համալսարան գնալը ինչպիսի կեանք պիտի վարէր մի յետ ընկած գաւառական քաղաքում: Նա ամբողջ մի տարի է, որ աւարտել է գիմնազիոնում, բայց դեռ չէ կարողանում գնալ համալսարան, նրանից յետոյ աւարտողները այսօր գնում են և Ստեփանը օգնում է նրանց օգտին տուած ներկայացմանը: Նա դառնում է տուն տխուր, լուռ, վրդովված և դառնալով իր քրոջը ասում է. «Արի ինձ հետ խաղա, տրորիր, ջարդիր»: Պէտք է հասկանալ նրա մէջ կատարվող ներքին կռիւը, նրա նիւթականապէս կաշկանդված դրութիւնը, ի նկատի առնել նրա մտաւոր զարգացումը, որպէս զի կարելի լինի պարզել Ստեփանի բնաւորական յատկութիւններից մի քանիսը: Ընտանեկան այսպիսի հանգամանքները ստեղծում են Ստեփանից մի մելամաղձոտ, յանդուգն, հպարտ և դիւրագրգիռ մարդ: Նա համալսարանում, էլ նոյն հպարտ, իր խօսքի տէր Ստեփանն է: Նա այստեղ էլ իր սեփական աշխատանքով է ապրում: Սովորելով բժշկականութիւնը Ստեփանը մի և նոյն ժամանակ դասեր է տալիս և մերժում է Միքայէլի օժանդակութիւնը:

Նա յօդուածներ է գրում և գիտնական փորձեր է անում: Քանի որ մենք տեսնում ենք Ստեփանին, նա մի մազի չափ չէ փոխում իր համոզմունքը, նա երբէք չէ յուսահատվում, չէ խոնարհվում երբէք կեանքի հարուածների տակ: Սակայն Ստեփանը միայն իր անկախ և աշխատասէր բնաւորութեամբ չէ համակրելի և հետաքրքրութեան արժանի: Մարդը կարող է այս բոլոր յատկութիւններով լինել վերին աստիճանի եսական, նիւթապաշտ: Բայց Ստեփանը այսպիսիներից չէ: Նա ուսանելով համալսարանում զգում է մի և նոյն ժամանակ ամեն մի ազնիւ, գործունեայ համալսարանականի պարտականութիւնը դէպի իր համազգիները և ամեն կերպ աշխատում է այդ պարտականութեան մի մասը ինքը իրագործելու: Նա հետևում է քաղաքականութեան, նա կարդում է լրագիրներ, վերջապէս վճռում է գնալ Եւրոպա տաճկահայոց հարցը արծարծել արևմտեան լրագիրներում: Նրան ոչինչ չէ կարողանում յետ պահել այս մտքից, որ վճռել է նա իրագործել. ոչ աղքատութիւնը, ոչ ապագայ հարուստ բժշկի ապահոված կեանքը, ոչ իր հօր մահը, ոչ իր որբ մնացած մօր աղեխարշ հեռագիրը: Աղեքսանդր կանչում է նրան մայրը հօր քանդվող տան պատերը վերականգնեցնել, հարստութեան մի մասը գոնէ ազատել գործակատարների կողոպուտից, բայց Ստեփանը սրան պատասխանում է. «Իմ հօր հարստութիւնը մի ուռուցք էր, որը իր ժամանակին պիտի պատռվէր. ժամանակը հասաւ և հիւանդութիւնը իր գործը կատարեց»: Երբ Միքայէլը յիշեցնում է նրան մօր լացը, Ստեփանը պատասխանում է. «Հազարաւոր մայրեր են այսօր լաց լինում և նրանք մեզ կանչում են»: Նա գնում է արտասահման, ինչպէս որոշել էր: Ստեփանը գործի մարդ է և ոչ խօսքի, նրա մտքերի և գործերի մէջ տիրում է կատարեալ համերաշխութիւն: Կամքի և մտքի զօրեղ հաստատութիւնը Ստեփանին հերոսացնում է և նա արդարև հերոս է բառիս բուն նշանակութեամբ: Երբ որ Ստեփանների թիւը կը բազմանայ, երբ որ մեր ուսումնաւարտ երիտասարդները կը թողնեն պռոտախօսութիւնը, երբ որ նոքա Ստեփանի պէս կըմբռնեն հասարակութեանը ծառայելու պարտականութիւնը, երբ որ նրանք կեանքի նպատակ չեն շինի հարուստ կին առնելը, կառքերը,—այն ժամանակ մենք էլ վստահութեամբ կասենք. «Աստուած վըկայ, որ մենք պիտի յաղթենք, զի անձնուրաց հայեր այժմ շատ ունենք»: Պարզ է, որ Ստեփանը ժամանակի դրոշ է, որովհետև նոր երևոյթ է հայկական կեանքում: Նրանք չեն ենթարկվում կեանքի մէջ ընդունված սովորութիւններին, այլ ենթարկում են կեանքը իրենց. նրանք մտցնում են կեանքի մէջ նոր մտքեր, նոր սկզբունքներ, նրանք չեն ապրում «ադաթով», այլ ստեղծում են նոր «ադաթ»: Ահա այն տարբերութիւնը, որ տիրում է Մասիսեանների և Ստեփանների մէջ և այս տարբերութիւնը կարևոր է ուշադրութեան:

Ստեփանը, ի հարկէ, հայկական կեանքում բոլորովին կազմակերպված տիպ չէ, սակայն Բալկանեան թերակղզում կատարվող վերջին պատմական անցքերը, Տաճկահայոց ճնշված դրութիւնը, ընտիր հեղինակների ազդեցութիւնը, արդարև, կարող են արտադրել մի Ստեփան: Ստեփանի մասին խօսքս վերջացնելու համար հարկաւոր եմ համարում ասել, որ նա գրականութեան մէջ Բազարովի (Отцы и Дѣти) և Ինսարովի միջին յարաբերականն է: Ստեփանը իր հաստատամտութեամբ, աշխատասիրութեամբ, սառնասրտութեամբ Բազա[...] է, իսկ իր քաղաքական ձգտումներով իր ազ[...] տալիք պարտականութեամբ Ինսարով է (Нака[...] нѣ): Ինսարովը մի բոլգար է, որ Ռուսաստան[...] սովորում էր իր ազգին ծառայելու մտօք: [...] ապստամբութիւնը սկսվում է Բոլգարիայում [...] սարովը արդէն անհետանում է Մոսկվայից: Մ[...] չև այժմ մենք տեսանք, որ «Ոսկի Աքաղա[...] մէջ նկարագրած կեանքը իրականութիւն է, վ[...] յիշեալ տիպերը սերտ կերպով կապված են [...] ներկայ կեանքի հետ: Հիմայ հարկաւոր է մի [...] նի խօսք էլ ասել մի ուրիշ տիպի մասին, որը բնաւորութեան կազմակերպութեամբ բաւա[...] օտարոտի է թւում մեզ: Սա Միքայէլն է. Միքա[...] մի գիւղացի միամիտ տղայ է, որը տուած էր [...] գայլի մօտ իր հանգուցեալ հօր պարտքի տեղ [...] ռայելու: Նրան աղան միշտ ծեծում էր, [...] ծաղրում էին աղջիկները «էշ գիւղացի» անուա[...] լով: Բայց նրան սիրում էր խանումը, [...] հետ պարապում էր Ստեփանը, որը այժմ [...] գտնվում: Յայտնի չէ որքան է անցնում, [...] մենք յանկարծ տեսնում ենք, որ Միքայէլը [...] օր աղայի համար հեռագիր է գրում ռուսե[...] յանկարծ նա տիրապետում է ռուս լեզուին: [...] որ Մասիսեանի մի գործակատարը վախճանվ[...] է Մոսկվայում, Միքայէլը արդէն պատրաս[...] լինում նրա գործը յանձն առնել: Այստեղ [...] հէնց առաջին չաբթից սկսում է այցելել [...] առևտրական բարձր դպրոց, զարգանում է [...] աստիճան, որ իր միւս ընկերներին դասախօ[...] թիւն է կարդում ընդհանրապէս վաճառակա[...] թեան մասին, խօսում է հայերի, ռուսների [...] տար ազգի վաճառականական գործունէու[...] վերաբերութեամբ: Աղայի մահից յետոյ նա պս[...] վում նրա մի դստեր հետ: Միքայէլը, ինչպ[...] Րաֆֆիի մի քանի ուրիշ տիպերը աղքա[...] փաստերով: Արդեօք ինչ գրքեր էր կարդում Մի[...] քայէլը Ստեփանի օգնութեամբ, ինչ գիտութի[...] ներ, երբ և ինչպէս ձեռք բերեց նա, որ Մոսկվ[...] գալուն պէս պատրաստ էր լսել առևտրակա[...] դպրոցում, ուր շատ թէ քիչ պահանջվում է [...] րանութեան առաջին մասի հետ ծանօթութի[...] լեզուների տեղեկութիւնք և այլն:

Վերջապէս Միքայէլը ինչպէս կարող էր տիր[...] պետել ռուս լեզուին այնպիսի մի շրջանում, ո[...] տարին երկու խօսք չէ արտասանվում այս լե[...] ւով: Հեղինակը ինքը ասում է, որ աղայի տան[...] Ստեփանը երկար ժամանակ Միքայէլի հետ չ[...]

ռագիրը, ապրիլի 26-ից: «Տեղիս հայոց ուսումնարանների հոգաբարձուները և ուսուցիչները այս րոպէիս տխուր զգացմունքով ճանապարհ են դնում իրանց սիրելի Յուսիկ վարդապետին, որ ուղևորվում է դէպի Էջմիածին: Յոյս ունենք որ Էջմիածինը, հասկանալով, որքան թանգ է Ալէքսանդրապօլի համար իր սիրելի հովիւը, նա մեզ կը վերադարձնի վարդապետին, որի եռանդոտ գործունէութիւնը անհրաժեշտ է մեր դպրոցների բարեկարգութեան համար:»

—

Տեղական ռուս լրագիրները ստացան ապրիլի 26-ին հետևեալ հեռագիրը Բաթումից: «Երէկ հրդեհը ոչնչացրեց Բաթումի ծովափի վրա գտնված բոլոր խանութները:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 16 ապրիլի

Տեղւոյս եւրօպական թերթերը նամակներ կընդունին Կարինէն որով կը տեսնուի թէ բանտարկելոց վիճակը հետզհետէ կը գէշնայ: Առաջ ամէնքը միասին էին, հիմա իրարմէ բաժնած կը բանտարկեն: Գործը քաղաքական իշխանութենէն առնուած և դատական իշխանութեան յանձնուած է: Քանի որ քաղաքական իշխանութիւնը կը խառնուէր, այն ատեն միջնորդութիւն ընելը կարելի էր, բայց երբ որ դատական իշխանութիւնն է գործին մէջ, այն ատեն ոչ մի միջամտութիւն կարելի չէ: Բան չունին, թող պատրիարք և ազդեցիկ էֆէնդիներն Սայիդ բաշայի դիմեն: Մինչև հիմա ինչ կրցան ընել արդէն:—Սեբաստիայէն եկած լուրեր ալ կը հաղորդեն թէ՝ Կիւրինէն մի քանի հայեր ձերբակալուելով Սեբաստիոյ բանտը խրկուած են: Իսկ Մուշէն ծանր լուրեր կը հասնին: Ասկէ մի քանի տարի առաջ տիրացու Յակոբ բռնած Մշեցի սարկաւագ մը կար, թերևս յիշէք: Այս մարդը հրատարակութիւններ ըրած էր, կառավարութիւնը բանտը դրած, պատրիարքարանը բողոքեց թէ՝ եկեղեցական է, բանտ չը մացուիր, յաջողեցաւ բանտէն հանել, վերջն ալ երկիր ճամբեցին: Հիմա այս սարկաւագը նորէն ձերբակալեր են Մուշ, և բանտը նետեր: Վերջերս այս մարդը ճամբան կերթայ եղեր ձին ալ եւրին ձգած, ճամբան տաճիկներու կը հանդիպի որք իր եւէն կը նային որ ձին փախցնեն. սարկաւագը, բնական է, թող չը տար: Կոռւիլ, ուժեղ, թուխ մարդ մ'է տիրացու Յակոբը և կռւի ալ կը բռնուի: Ոստիկանութիւնը վրայ կը հասնի և տաճիկ, սարկաւագ, ձի ամէնքը միասին կառավարութեան խ օ ն ա խ ը կը տանեն: Հոն փոխադարձ վէճերը կը սկսին, մէկ միջոց մը ձիուն թամբը վար կառնեն, կը բանան և ահա մէջէն խել մը թուղթեր դուրս կը թափին: Ինչ կը տեսնեն. այդ թուղթերը ամէնքն ալ խռովարար թուղթեր են: Կը բանտարկեն Մշեցին և թուղթերն ալ կը լսենք թէ Պօլիս պիտի խրկեն: Այդ թուղթերէն բաւական անձեր վտանգի պիտի ենթարկուին և կը տեսնուի եղեր թէ՝ Մուշի կողմերն ալ շարժումներ կը կազմակերպուին: Խնդիրը անշուշտ պիտի մեծնայ, և ահա նորանոր դժուարութիւններ պիտի ծագին:—Իսկ մեր պատրիարքարանը բան մը պիտի կրնայ ընել: Ոչինչ: Սաչաւին բռնիք որ Պօլիս գտնուած առաջնորդներու վերադարձին համար պատրիարքը եօթը հատ թագրիր գրած է և մինչև հիմա ոչ մէկուն պատասխան տուած է Դուռը: Ալ մնացածը հետևցուցէք:

Երբ այս քաղաքական դժուարութիւնները ունինք և պէտք է ստոյգմով զբաղի ազգին ուշադրութիւնը, կը լսենք թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին ներքին նորանոր վէճեր յարուցանելու: Փօթորիկը Ազգ. ժողովէն պիտի սկսի, եթէ ստոյգ են տարածուած լուրերը: Պատրիարքը և Ազգ. վարչութիւնը խորհուրդ ունին երեսփոխանական ժողովին կերպարանափոխել: Ինչպէս գիտէք Ազգ. ժողովը կը բաղկանայ 140 անդամներէ, այժմ այս թիւը շատ կը գտնեն: Բայց այս շատ գտնելնին պատրուակ մ'է, էութիւնը այն է որ պատրիարք և վարչութիւն կուզեն ապաւէլ Ազգ. ժողով հակոռութիւնէն: Չեն կրնայ բոլորովին ցիրուցան ընել ժողովը, բայց ուրիշ ճամբով կուզեն հասնել իրենց նպատակին: Քաղաքական ժողովոյ վերջին նիստերէն մէկուն մէջ այս գործին վրայ կըլլան խորհուրդները: Ահա ինչ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն: Երբ մայիսին Ազգ. ժողովը նոր շրջան սկսի, պատրիարքը ծրագիր մը պիտի ներկայացնէ, որով ցոյց պիտի տայ թէ՝ օգտակար է ազգին որ երեսփոխանաց թիւը 50-ի իջնէ, և ժողովը պիտի հրաւիրուի այս հարցով զբաղիլ: Քաղ. ժողովը կուզէր որ Ազգ. ժողովը երեսուն (!!) անդամ ունենայ, իսկ պատրիարքը աւելի իմաստուն գտնուելով յիսուն թիւը կը որոշէ: Բայց պիտի հասնեն իրենց նպատակին: Այս բանիս համար ալ կանխաւ միջոցներ ձեռք կառնեն: Գիտնալու էք որ Պօլսոյ թաղերէն վերջերս նոր ընտրութիւններ կատարուեցան, այս ընտրութեանց համար պատրաստուած ցանկեր խրկուեցան պատրիարքարանէն այդ թաղերը: Այդ ցանկերուն մէջ կը տեսնուէին մեծաւ մասամբ էֆէնդիներու անուններ, և այլանդակ անձերու անուններ: Ասոնք ընտրուեցան: Հոգ չէ թէ մինչև հիմա իբր մասնիչ սեպուած անձերը ասոնց մէջն էին: Ծաղկազարդի իրիկունն ալ պատրիարք սրբազանը Մայր-եկեղեցին քարոզին մէջ կըսէր թէ «ազգին մատնիչները վերջին դատաստանին օրը Աստուծմէ գտնեն:»—Բայց առ այժմ պատրիարք և այդ ակնարկուած անձերը դէմ առ դէմ պիտի գտնուին, կամ լաւ ևս քովէքով, Ազգ. ժողովի մէջ: Ազգ. ժողովը ջնջելու մեքենայութիւնը ասոնկներու ձեռքով պիտի կատարուի: Երբ կը լեցուին Ազգ. ժողովի մէջ էֆէնդիները, իրենց եւեր ունենալով չողոքորթներու պզտիկ գունդ մը, ասոնց ձեռքով շատ բան կը դառնայ: Ազգ. ժողովի ատենապետը որ մի քանի տարիէ կընտրուէր անկախ անձ, այսինքն Դրան պաշտօնեայ չեղող անձ, այս անգամ պիտի ընտրուի դարձեալ մեծ էֆէնդի մը: Բայց զարմանալին այն է որ էֆէնդի ատենապետի քովէ պիտի տան անոնք որ կուզեն Ազգ. ժողովը ջնջելու մօտեցնել, էֆէնդի ատենապետի քովէ պիտի տան հաւանօրէն անոնք որ այս հարուածին առջևը առնել կուզեն: Ո՞րոնք աւելի ճիշտ կը հաշուեն, ո՞ գիտէ: — Սակայն չենք կարծեր որ յաջողին իրենց մեղապարտ ձեռնարկին մէջ: Արդէն ուր որ տարածուած է այս լուրը շշնջոցներ սկսած են: Ազգ. ժողովոյ արթուն մասը ուժով դիմադրութիւն պիտի ընէ: Այս մասին ուրիշ առթիւ աւելի կը խօսենք: Բայց ուր ըլլայ մեր յոյսը երբ տեսնենք Ազգ. վարչութիւններս Դրան էֆէնդիներու յանձնուած, Ազգ. ժողովներս Դրան էֆէնդիներով բաղկացած, Ազգ. ժողովոյ ատենապետներն Դրան էֆէնդի և ասոնց ամենուն վրայ պատրիարք սրբազանը Օրթագեղի իր նոր-ապարանքէն իր հովանին շնորհէ:

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 ապրիլի: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $23^1/_8$ պէնս, Համբուրգի վրա $203^3/_8$ պֆ., փարիզի վրա $250^3/_4$ սանտ.: Ոսկի 8 ր. 26 կ., արծաթ 1 ր. 38 կ.: Պետական բանկի $5^0/_0$ տոմսակը առաջին շրջանի արժէ $96^3/_4$ ր., երկրորդ $93^1/_4$ ր., երրորդ 93 ր., չորրորդ $92^3/_4$ ր., հինգերորդ $93^1/_4$ ր.: Ներքին առաջին $5^0/_0$ փոխառութեան տոմսակը արժէ $224^1/_4$ ր., երկրորդ $212^3/_4$ ր.: Արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր., երկրորդ 92 ր., երրորդ 92 ր. 12 կ.: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

ՄՕՍԿՎԱ, 26 ապրիլի: Զրոյցները աղանդաւորների հետ յետաձգված են մինչև աշունք:

ՍԵՐՊՈՒԽՕՎ, 26 ապրիլի: Լրագրական լուրը Օկա գետի վրա մի նաւի կորստեան մասին 200 ճանապարհորդներով ճիշդ չէ:

կարող տեսակցել, որովհետև Մասիսեանը չէր թոյլատրում ոչ ոքին մօտիկ յարաբերութիւն ունենալ որդու հետ: Երկրորդ, որ նրանք պարապում էին միմեանց հետ գիշերները մի մի ժամ, այն էլ օրական ծանր աշխատանքից յետոյ, երրորդ՝ որ Սաեփանը երբև դիմնազիստ մի և նոյն քաղաքում չէր սովորում, այլ տօներին էր գալիս տուն: Անբացատրելի է նոյնպէս Միքայէլի անչափահասութիւնը, վերին աստիճանի ազնուութիւնը: Ինչպիսի գերբնական մարդ էր Միքայէլը, որ հինգ տարի շարունակ ապրեց Մասիսեանի դրպրոցում, նրա միւս փչացած գործակատարների հետ և չենթարկվեց նա նրանց ազդեցութեանը: Այս է ահա ճահճի մօտ բնակվել և հոտ չառնել: Պէտք է ասել, որ Միքայէլի բացատրութիւնը չէ կարելի գտնել «Ոսկի Աքաղաղի» մէջ ցոյց տուած կենսական պայմաններով: Չը կայ ոչ մի բացատրութիւն նոյնպէս Միքայէլի և Հռիփսիմէի սիրոյ համար: Միքայէլը ապրում է, իբրև կատարեալ զարգացած մարդ, նա խօսում է վաճառականական մրցման վրա, համարեա տեղեկութիւն ունի քաղաքա-տնտեսականութիւնից: Իսկ Հռիփսիմէն Մասիսեանի աղջիկներից մէկն է, որոնցից մէկը սպանեց իրան, միւսը փախաւ: Այս աղջիկը չունի ոչինչ կրթութիւն. չը գիտէ անգամ կարդալ ու գրել. իսկ Միքայէլը յանկարծ սիրահարվում է այսպիսի մի օրիորդի վրա: Միքայէլը ոչ մի բանի վրա չէր կարող խօսել Հռիփսիմէի հետ այնպիսի գիտնական ձևով, ինչպէս ձևացնում է մեզ: Կամ Միքայէլը մի գոհաբերութիւն արեց կամ պսակվեցաւ չահասիրական նպատակով: Այս երկու դէպքում էլ սէրը անկեղծ չէր կարող լինել: Մարդկանց ներքին աշխարհում կատարվող երևոյթները առաջանում են ներքին պատճառներից: Սէրը մի բաժակ օղի չէ, որի ազդեցութիւն մի քանի րոպէ կարող է տևել: Ամբողջ կեանքը մարդը կապում է մի օտարի հետ, այդ սիրուց է կախված իր կեանքի բախտաւորութիւնը և անբախտութիւնը և իր որդիների ապագան: Ուրեմն պարզ է, որ սէրը, ճշմարիտ սէրը խելքի հետ է կապված լինում: Երկու էակներ կարող են անկեղծօրէն սիրել միմեանց, եթէ նրանց մէջ կայ մի ընդհանուր կապ, լինի դա խելքի, զարգացողութեան, ձգտումների և ցանկութիւնների համանմանութիւն—այդ մի և նոյն է: Ի՞նչ կարծիք, որ ամուսնութիւնից գերազանց բարեկամութիւն չը կայ աշխարհում. բայց ճշմարիտ բարեկամութիւնը դեռ Կիկերօնի խօսքերով համանման ցանկութեանց և «համանման ձգտմանց մէջ է կայանում:» Ո՞ւր է այս համանման ցանկութիւնը, ուր է այն օղակը, որ կապում է Միքայէլին Հռիփսիմէի հետ: «Ոսկի Աքաղաղի» մէջ նկարագրված Միքայէլը աւելի շուտ կարող էր սիրել այն գերմանուհու աղջկան, որի տանը նա ապրում էր Մօսկվայում:

Օտարոտի և ծիծաղելի է նոյնպէս այն դէպքը, որը առիթ է դառնում նրանց սիրոյ սաստկանալուն: Մէկ օր այգումը մի շուն կծում է Հռիփսիմէին, Միքայէլը քաջութեամբ սպանում է շանը և գրկում Հռիփսիմէին ու տանում մօր մօտ: Այս օրվանից նրանք միմեանց վրա չեն կարողանում անտարբեր հոգով նայել: Այսպիսի արտաքին հանգամանքներին մեծ նշանակութիւն տալը մարդկային հոգեկան երևոյթների մէջ կեղծ-կլասիքական ձև է, որ անուանվում է լատինական բառով deus ex machina: Կեղծ կլասիքական դրամաների մէջ deus ex machina իջնում էր բեմ և հարկաւոր ժամանակ վճռում էր գործող անձինքների գործերը այս կամ այն կողմ: Այստեղ աւելորդ չեմ համարում նկատել Րաֆֆիի հեղինակութեանց մէջ մի ուրիշ կեղծ կլասիքական յատկութիւն: Այս տիպերի յատկութեանց երկու ծայրահեղութիւններն են: Մէկը բարութեան և ճշմարտութեան հրեշտակ է, միւսը հրէշ. օր. Մասիսեանը և Միքայէլը, քաւոր Պետրոսը և Նէնէն, Թովմաս էֆէնդին և ծերունի խաչոն: Հին ժամանակները մէկի հրէշաւոր յատկութիւնները ցոյց տալով կամենում էին գլխաւոր հերոսի արժանաւորութիւնները աւելացնել, բայց այժմ այս ձևը հնացած է և անբնական: «Ոսկի Աքաղաղի» երկրորդ թերութիւնն էլ փաստերի բացակայութիւնը, պատկերների անլիակատարութիւնն է: Շատ տեղ ընթերցողը ինքը պիտի մտաբերէ այնպիսի երևոյթներ, որոնք կարևոր տեղ պիտի բռնէին այս տիպերի կեանքի մէջ: Արտաքին հանգամանքները երբեմն մեծ դեր են խաղում «Ոսկի Աքաղաղի» մէջ:

Նկատելի է նոյնպէս օտար ազգի բառերի անտեղի գործածութիւնը: Միքայէլը շտապելով Մօսկվա ասում է. «ես կը կորցնեմ իմ կլիէնտները», նա այսպէս անուանում է այն հարուստ վաճառականներին, որոց համար ինքը գործ է կատարում: Cliens—լատիներէն բառ է և նշանակում է ստորադրեալ, որը կարօտութիւն ունի օտարի զօրեղ պաշտպանութեան: Այս հիման վրա փաստաբանը կլիէնտ է անուանում այն մեղադրեալներին, որոնց ինքը պաշտպանում է: Հռօմում կլիէնտները կազմում էին ծառաների մի առանձին դաս, որոնք ուղեկցում էին իրենց պատրօններին քրմատուն կամ ծերակոյտ: Մի տեղ Րաֆֆին գործ է ածում «էպիզօդներ» մինչդեռ խենթը անուանում է նա «արկածներ»: Այս մի քանի թերութիւններից յետոյ յիշենք այստեղ «Ոսկի Աքաղաղի, արժանաւորութիւնները: I «Ոսկի Աքաղաղ» պարունակում է իր մէջ մեր վաճառական կեանքի իրականութիւնը: II Հեղինակը հեշտ կերպով ըմբռնել է այս կեանքի ընդհանուր օրէնքները և սկզբունքները, որոնց վրա հիմնված է Մասիսեանների առևտրական և ընտանեկան յարաբերութիւնները: III Մասիսեանի բնաւորութեան տարրական յատկութիւնները բնական են, Մասիսեան կենդանի մարդ է, որի հետ դուք կարող էք պատահել ամեն խանութում: Մեր վաճառականներից ամեն մէկը մի տեսակ Մասիսեան է: IV Մասիսեանի ընտանեկան կեանքի պատկերը, թէև լիակատար չէ, սակայն վերին աստիճանի բնական է: V Մեր ժողովրդի միջին և ցածր դասի մէջ տիրապետող նախապաշարմունքները տեղ են գտել «Ոսկի Աքաղաղի» մէջ. օր. երկուշաբթի ուրիշին փող չը տալը, ճանապարհից յետ դառնալը, եթէ մէկը մօտակայում փռշտում է, բնակութեան մէջ գտնվող վատ կենդանիքը չը սպանել, որովհետև նրանց վրա է հիմնված տան դովլաթը, ինչպէս Մասիսեանի դօվլաթը «Ոսկի Աքաղաղի» վրա էր հիմնված: Քանի որ մենք չունենք յատկապէս մի գրականական ընկերութիւն, որը պարապէր մեր բանաւոր գրականութեան նիւթերը ժողովելով, մենք պիտի շնորհակալ լինենք մեր վիպասաններին, որովհետև նրանք ժողովրդական բանաստեղծութիւնը ազատում են յաւիտենական կորստից. VI գեղեցիկ կերպով է նկարագրած բարոյական ախտերը, նրանց մտաւոր դատարկութիւնը մայրաքաղաքներում: Եթէ հայ վաճառականը փողի վրա չէ մտածում, նա անպատճառ կամ թուղթ է խաղում, կամ բամբասում է, կամ ենթարկվում է վայրենի կրքերին և նրանց ազդեցութեան տակ գործում է ամեն տեսակ կեղտոտութիւններ: Ազատ ժամերում մեր վաճառականները աւելորդ են համարում զբօսնել, մի բան կարդալ, թատրօն գնալ, այլ նրանք այսպիսի դէպքերում ժողովվում են միատեղ և ծաղրում միմեանց: Երևանցին շուշեցուն անուանում է «էշ ասանակ», շուշեցին երևանցուն «շան ճրագ», ագուլեցուն անուանում «զոկ» և այլն:

Վերջացնելով յօդուածս ես յայտնում եմ այն միտքը, որ «Ոսկի Աքաղաղի» վրա կը հիմնի պապայում Րաֆֆիի գրականական տաղանդի գնահատութիւնը: Ամեն մի համաշխարհային գրող մեծ է իր այն հեղինակութիւններով, որոնք մի ժողովրդի իրական կեանքի գլխաւոր յատկութիւններ են նկարագրում, որոնք անմահ են իրենց ճշդութեամբ: Կենսական և հոգեբանական ճշդութեամբ է հուչակելի Շէկսպիրը, որի մահից մինչև այժմ անցել է աւելի քան 3 դար, բայց էլի նրա հեղինակութիւնները այս րոպէիս մեծ ուշադրութեամբ են կարդացվում, մինչև այսօր էլ գիտնականները հատորներ են նուիրում նրա քննադատութեան և բացատրութեան համար: Գերվինուսը միայն գրել է մի քանի հատոր Շէկսպիրի մասին: Կարլէյլը ասում է: «Մենք աւելի շուտ կը ցանկանանք կորցնել մեր Հնդկաստանի հողերը, քան մեր Շէկսպիրը, որը միշտ մեզ կը պատկանի, «իսկ այն հողերը երբ և իցէ կարող ենք կորցնել»: Մենք Հնդկաստանում հողեր չունենք, սակայն ունենք Րաֆֆի, Նալբանդեանց, Պռօշեանց, Աբօվեանց, որոնք յաւիտեան մեզ են պատկանում:

Մենք էլ ամեն բան կորցրել ենք, բայց մինչև այժմս էլ ունենք Խորենացի, Եղիշէ և Եզնիկ: Ուրեմն աշխատենք արժանապէս գնահատել մեր հեղինակներին, որոնք մեր ազգային միակ սեփականութիւնն են կազմում և ոչ թէ հայհոյենք նրանց աջ ու ձախ առանց մի որ և է հիմնական տեսակէտի, առանց մի յայտնի ուղղութեան: Վերև յիշած արժանաւորութիւններից ակնյայտնի, որ «Ոսկի Աքաղաղը» ընդհանրապէս վեր առած համապատասխան է յօդուածիս գլխում գրած Ջօլայի խօսքերի հետ, որովհետև Մասիսեանները, Սիմէօն Նազօրիչները կենդանի մարդիկ են, իսկ Սաեփանները կազմակերպվում են այժմ, հէնց այսօր էլ և շատ շուտ կը տեսնենք Սաեփանների ազդեցութիւնը մեր հասարակական գործերի վրա: Թող ներուի ինձ, որ ես այս յօդուածով ցանկանում եմ նոյնպէս դարձնել Րաֆֆիի առանձին ուշադրութիւնը մեր վաճառականական կեանքի վրա, որը աւելի հարուստ, աւելի բազմակողմանի և այլանդակ կողմեր ունի, որոնք տակաւին ծածկված մնում են վաճառականների տների չորս պատի մէջ: Այստեղ կատարվում են շատ սրտաշարժ և զարհուրելի դրամաներ, որոնց ներկայ չեն գտնվում հանդիսականները, որոնց միակ վկան փակ դուռը և ծածկարարոյ գիշերմանն է լինում շատ անգամ:

Գ. Խ.

ՕԴԷՍԱ, 26 ապրիլի: Շոգենաւերի ընկերութիւնը փորձի համար յունիսից սկըսում է ճանապարհորդական երթեւեկութիւն Դնեստր գետի վրա: Սկզբից երթեւեկութիւնը կը կատարվի դէպի Բենդէրի և Դուբասարի:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 ապրիլի: Երէկ ուղևորվեցան Մոսկվա պալատական մինիստրը և Թագադրական մասնաժողովի նախագահ Րիխտէր: Երէկ նահանգական դատարանի մէջ սկսվեցաւ Կրօնշտադտի բանկում կատարված յափշտակութիւնների գործի քննութիւնը: Լրագիրները հաղորդում են, որ ենթադրված է հրէական մասնաժողովի նախագահ նշանակել կոմս Պալենին:

ԲԵՐԼԻՆ, 26 ապրիլի: Րայխստագի նիստերը յետաձգված են մինչև մայիսի 25:

ՍՕՖԻԱ, 26 ապրիլի: Երէկ ուղևորվեցաւ Մոսկվա, թագադրութեանը, գեներալ Սոբոլեվ: Մինիստրների խորհրդի և փոխարքայութեան ժամանակաւոր նախագահ նշանակված է գեներալ Կաուլբարս:

ՀԱԼԻՖԱԿՍ, 27 ապրիլի: Այստեղ անհանգստացնող լուրեր են տարածված, որ Ֆենիները դիտաւորութիւն ունեն Ֆենիկս Պարկի մէջ սպանողների մահվան պատժի օրը, մայիսի 14-ին, նոր սպանութիւններ կատարել: Ասում են որ Բոստոնից ուղարկված են Ֆենիական նաւեր անգլիական առևտրական նաւերը ոչնչացնելու համար:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զատկի տօնի պատճառով

ԼՕՆԴՕՆՍԿԻ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

(կամերչեսկի բանկի տակ, Զուբալօվի տներում)

Նշանակուած է ամենանուազեցրած գներ արտասահմանեան խմիչքների վրա:

Իսկական Հաւանայի սիգարներ, մաքուր ճապոնական բրինձ:

	ր. կ.
Ռօմ բութիլը	1—20
Կոնեակ . . . 90 կ. և	1— »
Աբսենդ	1—50
Խիննի գինի	1—50
Պօրտվէյն և խերէս	»—90
Օղի 40°	»—45
Ամենաընտիր լիկեօր	1—35

Երեխանց և մարդոց կռուատներ ու նոտեր անհամեմատ արժան գներով:

Մեծ քանակութիւն գալանտերէյնի ապրանքների:

Ամենալաւ սեաւ թէյ ֆունտը 1 ր. 20 կ. մինչև 2 ր. 40 կ.:

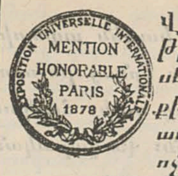

ՎԱՐՇԱՎԱ, իր յատկութիւններով մարմնի մասերի և մանաւանդ ոտքի մատների քրտինքից առաջ եկած փտումն ոչնչացնող յայտնի նիւթ

ԳԱԼՄԱՆԻՆ

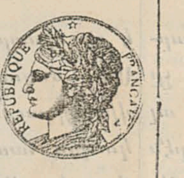

անունով ծախվում է Եւրօպայի բոլոր մեծ քաղաքների դեղատների մէջ և դրօգիստների մօտ: Գլխաւոր դէպօ նիւթի հնարող ֆարմացէի մագիստրոս Վ. ԿԱՐՊԻՆՍԿՈՒ դեղատան մէջն է գտնվում, Վարշավայում, Էլէկտօրալնի փողոց № 35. Գալմանինի մեծ արկղիկը արժէ Վարշավայում 50 կօպ., աւելի փոքրը 30 կ.: Պէտք է զգուշանալ խարդախումներից և պահանջել, որ իւրաքանչիւր արկղիկը ունենայ գործածութեան բացատրութիւնը և փարիզի աշխարհահանդէսի մեդալները:

Պ. ԿԱՐՊԻՆՍԿԻ

8—10

ԱՐԾԱԹԷ ՄԵԴԱԼ

ՊԱՍՏԱՌ ՕՐՕՑ

ՏԱՐՆՕՊՕԼ եղբայրների շոգէ գործարանից Օդէսայի մէջ, մեծ քանակութեամբ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԳՆԵՐՈՎ:

ՊԱՀԵՍՏԸ ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ Լօրիս-Մելիքօվսկայա (Ատամանսկայա) փողոց, Ն. Ե. Զուբալօվի տուն, հոգևոր ՍԵՄԻՆԱՐԻԱՅԻ հանդէպ:

ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ գնողներին ԶԻՋՈՒՄՆ կը լինի:

(Ե. Հ. Հ.) 8—10

ԵՐԿԱԹԷ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ

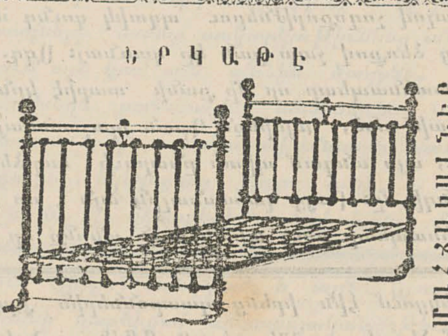

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻԶՆԵՐ, կողպէքներ, թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րէվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

53—100

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵՈՒՄ

ԴՎՕՐՑՕՎՈՒ ՓՈՂՈՑԻ ՎՐԱ

ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ ՏՐՎՈՒՄ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐ

ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ

НА ДВОРЦОВОЙ УЛИЦѢ

ОТДАЮТСЯ ПОМѢЩЕНІЯ

Подъ МАГАЗИНЫ, СКЛАДЫ и КОНТОРЫ

ԳԱԼԼԵՐԵԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻ, ԴՎՕՐՑՕՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԷԼԻ ամէն տեսակ, նոյնպէս ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ հայելիների համար և ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, լուսանկարների համար ԱԼԲՈՒՄԻ թուղթ, բէլգիայի ԱՊԱԿԻՆԵՐ պատուհանների համար, ամէն տեսակի, նոյնպէս ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քար, ԹՈՒՋԵԱՑ ԱՄԱՆՆԵՐ էմալով, ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ և ուրիշ շատ ապրանքներ:

ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ դադարեցրած թերթի տեղ է հրատարակվում այժ նոր լրագիրը: „L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ: Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում գիրով հետեւյալ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt

ВЪ РЕДАКЦІИ

ГАЗЕТЫ „МШАКЪ“

ПРОДАЕТСЯ БРОШЮРА

НА РУССКОМЪ ЯЗЫКѢ

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Цѣна 25 копѣекъ.

Соч. Григорія Арцруни.

ՕԳՍԵՆՏ և ՇԱՀԻՆԷ ՎԱՀԱՆԵԱՆՑՆԵՐԸ ցանկանալով յարգել առաջինը՝ իր եղբօր, իսկ երկրորդը իր ամուսնոյ՝ հանգուցեալ ՎԱՀԱՆ ՎԱՀԱՆԵԱՆՑԻ յիշատակը, խոնարհաբար խնդրում են նրա ծանօթներին և բարեկամներին ներկայ գտնուել նրա հոգեհանգստին որ կատարվելու է առաջիկայ կիրակի, մայիսի 1-ին, Տփխիսու Մղնու սուրբ Գէորգ եկեղեցում գնի սուրբ պատարագի:

1—3

ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Զ Ի Ն Գ Ե Ր

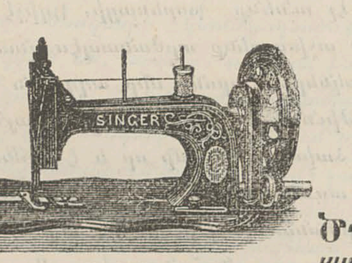

ՆԻՒ-ԻՕՐԿԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԵՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ԱՄԵՆԱԸՆԴԱՐՁԱԿ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ:

Ծախում է ամենալաւ համարված կարեմեքենաներ նպաստող նոր գործիքներով և նոր պատւանդաններով, որոնք պահպանում են փչանալուց, գործելու ժամանակ աղմուկ չեն հանում և թեթև ընթացք ունեն աշխատանքի ժամանակ, այնպէս որ ամենաթոյլ և ծեր մարդիկ կարող են նրանց կառավարել առանց ույժերը սպառելու: Ծախվում է

ԿԷՍ ՄԻԼԻՕՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻՑ ԱՒԵԼԻ ՏԱՐՎԱՅ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Այս խոշորութիւնը ամենալաւ ապացոյց է Զինգերի կարեմեքենաների համար:

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ. Զինգերի իսկական կարեմեքենաները մեծ վարկ ունեն, որովհետև իրանց գեղեցիկ յատկութիւններով ամենքին զմայլեցնում են և այդ պատճառով ուրիշ գործարանները նրանց կեղծում են և ծախում են Զինգերի իսկական կարեմեքենաների տեղ: Զգուշացնում եմ ձեզ, որ Զինգերի իսկական իւրաքանչիւր կարեմեքենան The Singer Manufacturing C-° ֆիրմայից ունի գործարանի դրօշմներ մեքենայի կոթի և մամուլի վրա. The Singer Manufacturing C-°,

Գ. ՆԷՅԴԼԻՆԳԵՐ, ԹԻՖԼԻՍ, ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ ՓՈՂՈՑ, ՏՈՒՆ ՄԻՐԻՄԱՆՕՎԻ

ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ Պոլիցէյսկայա փողոց, տուն Թերզի-Օղլի:

ՔՈՒԹԱՅԻՍԻ մէջ Միխայլօվսկայա փողոց, տուն Շնէյդերի:

ԲԱԳՈՒԻ մէջ Միխայլօվսկայա փողոց, տուն Տէր-Աւագովի:

Իւրաքանչիւրին միջոց տալու համար ձեռք բերել Զինգերի ամենաօգտակար և իսկական կարեմեքենան կարելի է գնել փոքր մուտքերով, այսինքն շաբաթական 1 ր. 50 կ. վճարելով առանց իսկական գինը բարձրացնելու: Հնացած մեքենաները խանութը փոխում է:

2—50 (1)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Апрѣля 1883 года. Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. част., Лор.-Меликовск. ул. каз. д.